

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

KÖZLÖNYE.

Bizottsági felügyelet alatt szerkesztik:

TIMÁR KÁROLY és SZABÓ SÁMUEL.

Az előfizetési díjak
bérmentesen
a gazdasági egylet titkári
hivatalához,
a lapot illető küldemények
a szerkesztőséghez
(Kálmonostorutca 57 sz.)
czimzendők.

MEGJELEN
minden hónap közepén
és végén
legalább 1 iven.

Előfizetési díj:
1870 egész évre:
Egyleti tagoknak 1 fr. —
Nem tagoknak . 2 „ —

Felügyelő bizottság: Paget János elnök; Berde Áron, b. Huszár Sándor, Kócsi Károly, Kodolányi Antal, Mina János, Nagy Ferencz, Szentgyörgyi József.

Új évtől kezdve hirdetések is közlünk; 3 hasábos garmond sor vagy ennek helye 5 új krajczár; ezen felül bélyegdij külön 30 kr.

A világító anyagok története*).

Ki a művelt ember? e kérdésre más feleletet nyernünk, nemcsak Európában, Ázsiában, Amérikában, hanem ugyanazon ország különböző vidékein is. Ki tudna eligazodni a sok ellenkező felelet közt? — de előáll a természettudós s a felelőktől egyszerűen csak ennyit kérdez: „mond meg, mit eszel, mit iszol? s megmondom ki vagy!”.

Melyik a művelt nemzet? erre a kérdésre minden igaz honfi, lakozzék bár „a forró szerecsen homokon“ avagy „Grönland örökös haván“, dagadni érzi keblét s csaknem bántódva feleli: nem tudom a szomszéd az-e? de mi azok vagyunk. Míg a mennyei birodalom varkocsos fia az országába toladott angolokat „vereshaju barbárnak“ nevezi, addig Nyugat-Európa három leghatalmasb nemzete: a német, francia és angol összes szellemi erői megfeszítésével küzd az elsőségért s bizalmas otthonában bizonyosan egyik sem hajlandó magát második helyre sorozni. De előáll a természettudós s ilyen kérdéseket intéz a hű hazafiakhoz: „mond meg mennyi szappany fogy el nálatok? hány mázsa kénsavat használnak fel iparosaitok, gyáraitok? mond meg: mivel világítanak nálatok?“

A helyett, hogy feleletért elfáradnánk, a kereskedelmi miniszterium statisztikai osztályához, mely most ugyis nagyon el lehet foglalva a népszámlálási adatok egybeállításával, ragadjuk meg az utolsó kérdést: mond meg mivel világítasz? Fogadjon el engemet a t. közönség néhány percze vezetűl s pillantsunk vissza együtt a világító anyagok történetére.

— Mikor a nap tányéra nyugoton a láthatár alá merül: az oktalan állat nyughelyére siet s pihelve várja be a hajnalt; az ember, ki ha lehetne egy nappól kettőt csi-

nálna, nyugtalan tettvágytól űzelve, anyagokról gondoskodik, melyek világánál az éjt tetszése szerint nappallá változtassa.

A tűz használata elvész az őskor homályában. Egy jeles angol régiségbuvár: Lubbock, ki mult évben 2-dik kiadást ért művében, az emberi nemnek történelem előtti állapotát kutatva, régi maradványokból s a mostani miveletlen népek ismereteiből és szokásaiból vett adatokkal támogatja nézeteit: azt állítja, hogy a csendes-tengeri szigetek egy részének lakói s Ausztrália néhány népfaja, fölfedeztetésük alkalmával a tüzet nem ismerték volna, de bírálói a legtöbb általa fölhozott esetre nézve bebizonyították az ellenkezőt. Találunk azonban Lubbock adatai közt egy minket ezúttal nagyon közelről érdeklőt; t. i. az ugynevezett vadnépek közt egyedül Tahiti sziget lakói tudnak gyertyát készíteni, úgy, hogy olajos diók belét felvagdálva, egy könnyenégő páczacskó körül rakják.

Nem tudjuk megmondani: mikor és miként váltotta fel a pászortörtézet, nyílt tüzhelyet: a kandalló, szabad száju kemence, melyeknél oly jól esik a barátságos beszélgetés; vagy a csendes éji mécset, száraz fenyőkből hasogatott fáklyát, szurok szövétneket: a fagygyu- és viaszgyertya; de azt igen, hogy ezeknél hosszú századok állapodtak meg s csak a mult század végén tudományyá fejlődött vegytan segítségével tettünk a közelebbi évtizedek alatt annyi becses új világító anyagra szert, hogy hirtelenében neveiket sem tudnám mind előszámlálni.

Épen a mostani ember nyom szeme előtt folyt le a gyökeres átalakulás. Hallgatóim egy része bizonyára emlékszik, hogy e század első negyedében a viaszgyertya volt nálunk az egyedüli nemes világító anyag; miként az ősit oly hosszason megőrző vallásos szertartásoknál mai napig is használják. 1813-ban fedezte fel Chevreuil, hogy a disznósírból és faolajból egy kemény és egy híg alkatrészt lehet különválasztani s 3 évvel később többféle zsirnem alapos tanulmányozása után a keményt stearinnak, a hígat elainnak nevezte el. Chevreuil 1825-ben, Gay-Lussac nevű híres vegyész társával együtt szabadalmat vett stearyngyertya gyártásra, de a felfedezők találmányu-

*) A redouti 4-dik felolvasás egyik tárgya, april 8-kán.

kat nem használták fel; tudós ember nem arra való, hogy meggazdagodjék. Hat évvel később, 1831-ben, a párisi csilagsorompó (Barrière de l'étoile) közelében Milly és Motard alapították az első stearingyertya-gyárt, honnan az új készítményt kezdetben csillag, vagy Milly-gyertyáknak nevezék, sőt utóbbi neve nálunk ma is közzsájon forog. Mint-hogy a tiszta stearin kihülésekor pikkelyes szövegű s e miatt rosszul ég, Milly először egykevés egérkövet tett hozzá s csak az 1834-iki párisi kiállításra bemutatott gyertyájában volt helyettesítve ez a veszélyes anyag viaszszal. Erdélybe 1840 körül került az első stearingyertya, s azóta a sokkal drágább viaszgyertyát közhasználatból teljesen kiszorította.

A közönséges lámpaolaj, melyet főként repczéből sajtolnak, tisztítatlanul sok nyálkát tartalmaz s emiatt égéskor rosszságu; csak mióta Thénard javaslata szerint kénsavval tisztítják: vált alkalmassá, hogy lakszobáinkban is használhassuk s ezóta lettek az olajlámpák általánossá. Tisztításkor a 30°-nyira melegített olajhoz erős keverés közben 1—2 százalék kénsavat töltenek s legczélszerűbben oly hordócskákban, mint a forgató s vajverő: mindaddig zökögtek, míg a nyálka számtalan fekete pillécskévé válva úszkál az olajban. Ekkor $\frac{2}{3}$ résznyi 50 fokú vizet s egy kevés krétát vagy oltatlan mészpórt tesznek hozzá s ezzel is jól összekavarják; mikor az egésznek olyan színe lesz, mint a roszt tejnek: néhány napra pihenni hagyják. Ez alatt megszáll; az olaj felülgyűl s egy kevés pamuton átszűrve: teljesen tiszta. Kicsinyben akárki könnyen után-csinálhatja, ha — a mi épen nem ritka eset — vegyes kereskedéseink piszkos lámpaolajat mérnek számára. — Hallgatóim bizonyára emlékezni fognak: miként terjedtek el nálunk, a mi értünkre, s miként tökélyesültek lassanként az olajlámpák.

Jött ezután a Camphin; nálunk nevét is alig ismerik. A terpentinelajat oltatlan mésszről lepárolják, s eként szurkos részeitől megtisztítják; ily tisztított állapotában mesterséges lámpákban, kormozás nélkül, igen szép fehér fényvel ég. Hogy egyszerű lámpákban is égetni lehessen, 1 kupányi tisztított terpentinelajhoz 3 kupa erős (Tralles szerint 94 fokú) szeszt töltenek, s eként használják, nagy vigyázattal, mert gőze könnyen lángra lobban; ez a camphin.

A közelebbi években rohamosan jöttek egymás után, s mindnyájunk jó ismerősei: a paraffin, fotogén, petroleum és ligroin.

A paraffin szép fehér, viasz kinézésű anyag, mely 47°-nál olvad; 1830-ban fedezte fel Reichenbach. Nagyban kátrányból készítik, úgyhogy erős kénsavat töltenek hozzá, s melegen tartják; a felül gyűlt, olvadt paraffint leszedik, kisajtolják: kénsavval, erős lugokkal, s utoljára vízzel addig mossák, míg egészen tiszta lesz. Szép fényvel égő gyertyákat készítenek belőle; továbbá minthogy kevés anyaghoz mutat rokonságot (parum affinis, honnan nevét is nyerte) nagyon állandó, s újabban többféle célokra használják; pl. bűrt és szöveteket tesznek vele víz- és léghatallanná; falfestményeket (ugynevezett frescoképeket), oly üvegeket, melyekben marós folyadékok állanak, jelfácskákat sat. vannak be paraffinnal.

Sietnem kell, hogy közelebb jussak szorosabban kitűzött célomhoz. Az eddig említett világító anyagok, mind

szilárd vagy folyadék alakúak; van azonban ezeken kívül egy légnemű is, mely nyugot-Európa véghatáraitól, a míveltséggel ugyszólván lépést tartva, lassanként nyomult előbbre, s közelebről Kolozsvárra is letelepedni készül: a légszesz, vagy általánosabb nevén világító-gáz.

— A szerves anyagok nagyrészt 3 elemből állanak: éleny, köneny és szén; kettő légnemű, egy szilárd. Az éleny és köneny együtt alkotják a vizet; az éleny és szén a széngőzt és szénsavat; a köneny és szén számtalan, különböző szilárd, folyékony és légnemű vegyeket. A vizről szükségtelen bővebben szólnom; a széngőz azon gyűlékony légnemű, mely az alvó parázs közül öltögeti kékes nyelvét, s ha befojtjuk a kürtöt, s elzárjuk a szoba nyílásait: megfojt; mikor a kovácsszén lassan éledez, s a belőle szétillanó széngőzt beleheljük, fejfájást okoz. Közbevetőleg mondvá: nagy gondatlanság, szándékos egészségrontás oly simitórezek használata, melyek üregébe felül parázs-szenet tesznek, hogy a vasat sokáig melegen tartsa; rendszeren hosszas fejfájással, szédeléggel fizeti meg a ki próbálja.

A szénsav azon légnemű, mely a habzó serből, borvizből, pezsgőből, erjedő mustból gyöngyözve illan el; a közönséges levegőnél sulyosabb. Mikor a must zárt pinczében forr, a kifejlő szénsav előbb elfoglalja a pincze földjéhez közelebb fekvő rétegeket, aztán megtölti az egész üreget; az előlvitt gyertya rögtön elalszik benne, mintha elfujná, s ki gondatlanul beléje megy: megfulad. Képződik minden széntartalmu anyag égésekor, korhadásakor, állatok lélegzésekor; ezért a minket környező levegő állandó alkatrésze. A légkör szénsav tartalma $\frac{1}{2}$ és 5 ezred rész (0.0005—0.005) közt ingadoz.

A köneny és szénvegyeit általános névvel szénkönyeknek nevezik. A szilárdak közül elég legyen csak a paraffint említenem, továbbá a szurkokat, kaucsukot; a folyadék szénkönyek közül legismeretesebbek a terpentinelaj, a pecsétvevő benzin, a fotogén és kőolaj, vagy petroleum; végre a légneműek közül kettő bir ránk nézve különös fontossággal: a mocsárgáz és a tulajdonképi világító-gáz.

A mocsárgáz, bányalég vagy könnyű szénkönygáz gyakran képződik mocsáros helyeken s száll fel bugyborékolva a vízből; egy felfordított tölcsérral üvegbe gyűjtve: meggyújtható. Újabbkori kőszén tartalmazó bányákban is folytonosan képződik, s ha a kellő szellőztetés hiányzik, annyira meggyűlhet, hogy egy vigyázatlanul kinyitott bányalámpától meggyulad; iszonyu erővel elrobban; bányarészeket beont; munkásokat odatemet. Kőszénés vidékekről csaknem évente érkeznek, a nagy elővigyázat daczára is, kisebb-nagyobb bányarobbanás és szerencsétlenségek hírei. A felrobbanás legkönnyebben akkor történik, ha a közönséges levegő mennyisége a bányaléghez képest 4 és 10 annyi közt ingadoz.

Az olajképzőgázt, élaylt, nehéz szénkönygázt vagy tulajdonképi világító-gázt 1795-ben fedezte fel négy hollandi vegyész. Régebbkori kőszénbányák levegőjében, s hol főleg nagy kőszéntelepek mélyen a föld alatt, nagy belső meleg hatása alatt állanak, szokott előjöni. Nagyobb fényvel ég, mint a mocsárgáz. Kellemetlen szágu, tisztán fojt, higitva fejfájást, szédülést okoz; levegővel keverve és meggyújtva hasonló robbanásokat okoz, mint a mocsárgáz.

Néhol földrepedésekből sok légnemű szénköenny to-
lul elő; legnagyobbszerűleg a Kaspi tó partján, Bakunál,
hol a tűzimádók templomot építettek föléje s örök lángot
égetnek vele. Erdélyben is idézhetem Kissáros, Bázna
közelében, hol ha a kitoluló levegő fölé kifurt fazakat bo-
ritnak s a furáshoz lángot tartanak, meggyul és folytono-
san ég; pásztorgyermekek, késő nyári éjszakákon, tejes
török buzát szoktak sütni mellette.

— Valahányszor zárt helyen szén és könnyű tartal-
mu szerves anyagokat: fát, szurkot, zsirt, állati hulladé-
kokat, tüzeget, kőszent stb. hevítünk legalább 20—30-féle
különböző gyulékony és nem gyulékony légnem, folyadék
és szilárd anyag fejlík ki belőle s a mi az erős hevítés
után megmarad: kiégetett szén. Így szokták a világítógázt
készíteni, rendszeren kőszentből, mert ez legolcsóbb; ide Ko-
lozsvárra is kőszent fognak szállítani a Zsilvölgyből, az
épülendő gázgyár számára.

A világítógáz tehát nem egyféle légnem, hanem ele-
gye többféle légnemeknek, melyek közül a nehéz és könnyű
szénköennygáz a világító erőre legtöbb befolyással bir-
nak; van benne továbbá néhány folyadéknak, sőt szilárd
anyagoknak is gőze, ama légnemekben föloszolva. Mentől
jobban megtisztítják a világítógázt, annál kevesebb oly
anyag marad hozzáelegyülve, mi fényét rontaná.

Dr. Clayton 1664-ből jegyezte föl először, hogy a
hevített kőszentből gyulékony légnemek fejlődnek, de az ő
„égő szelleme“ — miként nevezé — 1 századnál tovább
csak tudományos adat maradt. A múlt század végén Dun-
donald lord skótországi Cullross-Abbey nevű birtokán kő-
szén-égető kemenczékét állított, oly czéllal, hogy kátrányt
gyártson; a zárt kemenczék vezető-csővei egy közös hű-
tőedénybe nyíltak, hová a kátrány lerakodott, a szénkö-
enny légnemek pedig tovább szálltak, míg egyszer a mun-
kások rájöttek, hogy az a levegő meggyujtva ég; ekkor
vascsöveket alkalmaztak a hűtő oldalára, a kitoluló gázt
meggyujtották s éjszakánként ennek világa mellett dolgoz-
tak. A birtokos az új csodát vendégei mulattatására hasz-
nálta; edényeket töltetett meg belőle, palotájába vitette s
esténként néha világított vele. Ez történt 1787-ben.

A gázvilágítás fölfedezőjének azonban a tudományok
történetében Murdoch nevű skótot találjuk följegyezve, ki
1792—98-ig részletesen tanulmányozta a hevített kőszén-
ből kifejlő légnemek sajátosságait és mennyiségét. Az első
gőzgépgyár, melyet a gőzgépek fölfedezője, Watt és társa
Boulton Sohoban, Birmingham mellett alapítottak, hívta
meg először Murdocho, hogy találmányát a gépgyár vilá-
gítására alkalmazza; ez volt az első nagyobb szerű gyako-
rati kísérlet 1798-ban. Ettől fogva évről-évre szaporodik
a gázzal világított angol gyártelepek száma, de hosszabb
időbe került és sok akadályal kellett küzdenie, míg a
közéletbe is útát tört magának.

A közhelyek, utczák világításának többféle előítélet
állott útjában; ezt mondák: annyi könnyengyuló anyagot
lakott városrészek közelében meggyujteni s földalatti esa-
tornákon szerteszt vezetni, nagyon veszélyes; számtalan
égés kuforrása és táplálója lehet. Ehez járult, hogy a gázt
kezdetben nem tudták jól megtisztítani, a vezető-csőveket
megtámadta, átlyukgatta; a hol égett kiállhatatlan rossz
szagot terjesztett.

Winsor erélye, kitartása és a szemtelenséggel hatá-
ros vakmerő ígéretei, pl. hogy minden az új vállalatba fek-
tetett 100 frt után 11,400 ft évi jövedelmet ad; az ő gáza
hires orvosok állítása szerint mellbetegeknek jó; 7 nap, 7
éjjel egy szobába vezetve fel nem robban, — 8 évi küzdés
után, 1804-től 1812-ig végre kivívták, hogy a parlament
és a király beleegyeztek London utczáinak gázzal való vi-
lágításába; döntő okul szolgált, hogy az új iparág Angol-
ország roppant mennyiségű kőszentének új piacot nyit s
a nemzeti vagyonságot tetemesen gyarapítani fogja; 20
évvel később már Peel Róbert, az angol rendőség láng-
eszü ujrászervezője büszkén mondhatá, hogy mióta London
minden utczáját gázzal világítják, sokkal kevesebb rajtok
a bűn és pizok.

Párisban 5 évvel később 1817-ben, ugyancsak Win-
sor kezdte meg a gázvilágítást; ott még azt is felhozák
ellene, hogy az új találmány a francia gazdákat meg kell
hogy buktassa, mert már ezután senki sem természet
haszonnal olajos magvakat. Berlin 1826-ban világított elő-
ször gázzal; így terjedt rendre tovább. Amerika a gázvi-
lágítás alkalmazásában néhány évvel megelőzte Európát.

És most következne, hogy szóljak a világítógáz ké-
szítéséről, szétvezetéséről, felhasználása módjáról stb; tár-
gyamnak ezt a részét azonban az „Erd. G.“ olvasóra néz-
ve kevésbé érdekesnek tartván: itt mellőzni kívánom.

Szabó S.

Fogasolás és hengerezés.

A szántáson kívül ez egyike a legfontosabb gazda-
sági teendőknék. Fogas, vagy borona és henger nélkül le-
hetetlen a föld czélszerű megmívelése; lehetetlen a mive-
lésnél a helyi és időszaki viszonyokhoz alkalmazkodni és
az elvetendő magvak természetének megfelelőleg intéz-
kedni.

A borona nehézségétől és a fogak állásától függ a
munka minősége. A nehézséget a munka célja és a mi-
velendő föld természete határozza; a fogak állásának olyan-
nak kell lenni, hogy akármelyik fogtól egyenes vonalt húz-
va, egyenközü állásban legyen az összes fogak vonalaival,
vagyis munkaközben nem szabad, hogy egyik boronafog a
másik barázdájában járjon, hanem mindegyik járjon külön,
mindegyik hasítson oly barázdát, hogy a másik barázda
helyével ne érintkezzék; csak ily alkotásu fogással lehet
a munka célra vezető és nem erőfecsérlés.

A henger kisebb gazdaságokban felesleges, nélkülöz-
hető eszköznek tekintetik; nagyobb birtokokban pedig, ha
van is henger, munkája iránt ellenszenvvel viseltetnek.

A boronát leginkább használják vetőmag betakará-
sára. Ha földünket vetőre megszántottuk, sohase vessünk
a barázdára, hanem vetés előtt fogasoljuk, azután reávetve
beboronáljuk a magot, mert csak úgy lehet vetésünk egyen-
lő. Ha boronálatlan földbe vetünk: a barázda szélekről a
mag a barázda mélyedésbe csúszik, s kikeléskor úgy lát-
szik, mintha sorba volna vetve. Mindenesetre hiba, ha a
mag különféle mélységbe kerül és a földfelületen nem osz-
lik el, úgy, hogy minden szemnek legalább megközelítőleg
egyenlő terménymennyiség jut, melyen nőhet és gyarapodhatik.
Vetőmag befogasolásakor, ha egyszeri munkáltatás le nem

akarja, téessünk még egy boronahúzást, de az előbbivel keresztbe.

Sorvetőgép előtt okvetetlen szükséges a földet megfogasolni, hogy sima legyen és a göröngyök szétörettesenek, mely utóbbi eredmény csak úgy érhető el, ha a munka gyors haladással történik, mert minél nagyobb sebességgel ütközik a göröngy a borona fogaihoz, annál hamarabb mállik szét; a lassu haladásnál mintegy félretolatik s nem bomlik meg, azért e munkánál a lovak tökéletesebb munkát tesznek, mint a lassan járó ökrök.

Luczerna és egyéb fűmagvak beboronálására használjunk könnyű fagost, ellenben kötött agyagos föld lazítására nehéz vasboronákat.

Gyomok hathatós irtója a fogas. Ugar-földet keverő szántás után, ha fogasolunk, két célzt érünk el vele: először a megnőtt gyomokat kitépetjük, másodsor pedig a földben levő gyomok magvai kikelését előmozdítjuk, melyek vetőszántás alkalmával aztán alászántva kipusztulnak.

Tengerink, ha kikelt, megfogasoljuk; ez által kevesbedik a gaz, lazittatik a föld, mely munka félkapálásnak tekinthető. Luczernásainkat tavaszkor nehéz fogással megszaktatva, bujább és tömöttebb növéssre készítetjük. Őszi vetéseket is szükséges némelykor tavasszal megfogasolni, főképp ha a föld meg van cserepesedve. Gyakran történik, hogy vetés után zápor veri meg földünket, az utána beállott szél és hőség pedig gyorsan kiszárasztja, miáltal kötöttebb természetű földnél kéreg támad, mely a levegő behatását elzárja.

A csirázás vegytani műfolyam, melynél meleg és vizgöz képződik; ha tehát a meleg és vizgöz a cserepesség miatt el nem távozhatik: a csira rothadásnak indul, vagyis, mint mondani szokás, kipállik. Ezt megakadályozza az idején teljesített boronálás. Nedves, vizes földet ne boronáljunk, hanem várjunk, míg némileg kiszárad, mert ily alkalommal ígás marháink földünket összetiporják s a cserepesedést mozdítják elő.

A henger: oly gazdasági eszköz, melynek alkalmazása némelykor elkerülhetlennek, máskor ismét nélkülözhetőnek, sőt feleslegesnek mutatkozik s épp ez akadályozza általános elterjedését; éghajlati és helyi viszonyok, földünk természete és az elérendő cél határozzák el: mikor használjuk és mikor nem. A hengerezés előnyei: hogy

1. A göröngyöket szétzúzza;
2. A földet a maghoz nyomja, miáltal a kikelés gyorsittatik.
3. Friss trágyázott földet hengerezve, a trágya és föld egymáshoz lapulnak, a szerves részek egyenlőleg rothadnak s eként inkább elősegítik a növények táplálkozására szükséges ásvány oldatok képződését.

4. Gyorsítja a gazok kikelését, tehát tér nyittatik a fogasnak azok tömegesebb megsemmisítésére.

5. A nedvesség elpárolgását akadályozza.

6. Téli fagyok által felszitt ősziakat hengerezve, a kiszáradástól megmentjük őket.

7. Szeleknek fekvő hegyoldalok, honnét a szelek a földet könnyen elhordják, hengerezés által megkötötnek.

8. Általában hengerezés által szaporodnak földünkben azon hajszal-csövek és lyukacsok, melyek nélkül a körleg, nedvesség és szénsav chemiai és physikai erejüket a növénygyökérnek szükséges ásvány-oldatok képződésére nem gyakorolhatják.

De meg kell említenünk az ellene felhozható ellenvetéseket is. A hengerezés hátránya, hogy a meghengerezett őszi vetések göröngy nélkül lévén, a havat a szél könnyen elhordja, tehát téli takaró nélkül maradnak; a göröngy védelmet nyújt a gyenge növénynek a nap égető sugarai ellen. Továbbá a simára hengerezett földet a hirtelen bekövetkezett záporosók könnyen megkérgecsitik, miáltal nemcsak a magkikelés akadályoztatik, hanem a már erősebb növények gyarapodása is hátráltatva van.

Földpuhítás és földtömöttetés: két hatalmas eszköz gazdasági növényeink fejlesztésére; alkalmazzuk mindeiket akkor és ott, a hol éppen szükség van rá!

Ebner Sándor, gazdatiszt.

Spárga-kezelés.

Valamint minden, úgy a spárgatenyésztés is napjainkban nagy átalakuláson ment keresztül. A régi módszer szerint, hogy a kerti spárga szálai fehéren és puhán maradjanak: költséges cseréparangokkal, vagy háromszögre szegzett deszkaborítókkal takarták be a metszés alatt levő spárga töveit; most Richon, francia műkertész (Pusztta-Födemesen, gr. Zichy Ferencznel) tavaszi kibuváskor a spárgatövek mellett a földet felhalmoztatja és a mikor a spárga hajtvány teteje az ormón keresztül látszik, akkor a földet azon tő mellől, melyet lemetszeni akar, elveszi, kellő mélységben levágja és ismét betakarja. Ezen észszerű eljárás által 1-ór a spárga tő egyéb részei meg nem sértenek, 2-or a földdel betakart spárgaszál gyenge, mint a vaj s egészen megehető, 3-or a spárga borítókra szükség nem lévén, az eddig azokra tett költség is megkiméltetik. Ámbár a spárga igen jövedelmező növény, az eddigi költséges kezelés miatt nem lehetett nagyban tenyészteni, mert többek között a borítók is sokba kerültek; míg Richon ur eljárása szerint a borítók mellőzésével, a kezelési költségek lehető legcsökélyebbre olvadnak le.

(K. G.)

T Á R S A L G Ó.

Erdélyi gazdasági egyesület.

VII.

Közgyűlés april 27-dikén 1870.

1. Elnök ur a közgyűlést következő beszéddel nyitja meg (lásd elnöki megnyitót). Mely tetszéssel fogadtatott.

2. Titkár olvassa jelentését a választmány mult évi működéséről. — Tudásul vétetett.

3. Vonatkozással választmánynak a köztelek új beosztása iránt tett s a titkári jelentésben fölcmlített azon intézkedésére, hogy a felhagyott köztelki minta-váltó, vala-

mint a belső teleknek az ujonnan beosztandó turnuson kívül eső része haszonbérbe adatik vagy más jövedelmezőbb módon értékesítetik, — indítványoztatott, hogy — tekintve az idegeneknek a köztelekre szabad bejárása következtében, a folytonos ellenőrzés által okozandó kellemetlenséget — igyekezzenek a választmány a megürült táblákat a haszonbér kizárásával az egylet céljaihoz illőbben — jövedelmezőbb termények előállítására használni fel. — Az indítvány elfogadtatván, választmány utasított, hogy a köztelek említett részének használatával az indítvány értelmében járjon el.

4. A megerősített és kinyomatott egyleti zapszabályoknak közgyűlésen történt bemutatása —

Azok nyilvános kihirdetése gyanánt tekintendő.

5. A múlt évi egyleti tagoknak a titkári előterjesztésben tett bejelentése. — Tudásul vétetik.

6. Olvassatik a pénztári zárszámadás vizsgálására s arról előterjesztés-tételre kinevezett bizottság jelentése. — (Lásd az idetartozó pénztárnoki zárszámadást a 7-dik sz. 69. lapján).

Az előadottak nyomán egyleti pénztárnok dr. ifj. Hincz György ur számadásai pontosnak s minden tételében igazoltnak találtatván, a fenhagyandók fentartása mellett, ő, múlt évi számadásainak terhe alól olyképen véleményeztetik feloldazandónak, mikép 1869-ik évi számadása alól 1870-re átjött a fentirt különböző czimek alatt: 59218 fr. 58 kr. o. é.

Az egylet különböző ügyágaira vonatkozó számlákat illetőleg következő észrevételekkel kíséri a bizottság jelentését:

I a) Az alaptőke rovatalában az urb papirkészlet a múlt évi áthozatallal szemben 315 fr gyarapodást mutat, mellyel szemben a kiadott 1 db. 105 fr. n. ért magány kötelezvény kiadásban tétetvén, az alaptőke szaporodása a múlt évben 210 frtot tesz.

b) A 8181 fr. 50 kr. értékű fekvőbirtok okmányai közül hiányzik a Fekete Páltól 300 fr. értékben vett birtok okmánya, mely át sem volt a pénztárnok urnak adva, ez tehát megszerzendő lenne.

c) A színház részére irt 500 fr tartozás — több évi kamatjával együtt — miután, mint tétel szerepel, de külön számadás róla nem vezetettik — tisztázandó volna, anynyival inkább, mert ezt pénztárunk jelen helyzete megengedi.

d) 294 f. n. ért. nemzeti kölcsőnpapirt készletben nem találtuk meg, mivel vele a zárlat után urb. papir vásároltatott.

e) Alapítványi magánykötvényekben 21105 fr van vezetve, de ennyit okmányilag nem találtunk, sőt, mikép az átadási jegyzékből kitetszik, a mostani pénztárnok urnak anynyi átadva sem volt; hanem erőszben hihetőleg régóta vezettedik a számadás oly öszszegről, melynek okmánya hiányzik. E tételt is tehát rendeztetni véleményezzük.

f) Minthogy f. é. 19. sz. a. választmányi határozat folytán az aranyok eladattak, mi az aranyokat természetben nem találtuk meg, hanem az értők kapott értéket találtuk már az 1870-dik évi számadásban. Ez okból az aranyoknak számadásilag természetben vezettedése megszűnvn, a mellékelt számadás f. pontja alatt szereplő 14 db. arany onnan törlendő, s értéke egyszerűleg a pénztár készpénz

öszszegébe beveendő, a többi aranyokért kapott érték pedig illető helyőrc beosztandó lesz.

II. A köztelki kiadásban:

a) a személyzet fizetése	853 fr. 96 kr.	} 2676 fr. 48 kr.
b) napszám s más kiadás	1822 „ 52 „	

Ezzel szembetéve a kertjövédelmét . 1085 fr. 79 kr.

Az egyesületi egyéb bevételből fedező rész tesz: 1590 fr. 79 kr.

Ezt azért láttuk czélszerűnek ily nyomatékka kiemelni, hogy e körülmény a közteleknek már választmányilag elrendelt újraszervezésénél szintén irányzóul szolgálhasson.

III. A rendes jövedelem az 1868-dikihoz képest emelkedett, a mennyiben alapítványi és kölcsönkamatok és részvénydíjakban több folyt be a pénztárba, mint a megelőző évről. Ugyanis

részvénydíjakból bejött	1804 ft 22 kr.	} 4322 ft 97 kr
alapítv. kamatokból	940 „ 80 „	
urb. papir szelvényeiből	832 „ 45 „	
kölcsöntőke kamataiból	745 „ 50 „	

melyet a 868-diki hasonló bevétellel 2908 „ 80 „ szembetéve, a különbség tesz 1414 ft 17 kr.

Mely tünemény a választmány által a hátralék felszedésében követett eljárás czélszerűségét tanúsítja.

IV. Az egyes díjalapokat illetőleg:

1.) A tárlati díj-alap különvezetése — mint tavaly is ajánlva volt — teljesen megszüntetendő, miután az alap csak 40 $\frac{1}{2}$ mig a pénztár által e rovat alatt fedezendő összeg jóval többre megy, s eszerint némhogy ez alapnak lehetne valami követelése az egyesületi pénztáron, sőt az marad adós ennek.

2.) A gépszerező szakosztály alapjából csakis az alap lévén meg, a pénztárvezetésének egyszerűsítése végett, bátrak vagyunk ajánlani, hogy a gépészeti szakosztály hivasék egybe, és intézkedjék a tavalyi közgyűlés ez alapra vonatkozó végzésének végrehajtásáról.

3.) Az irodalmi versenydíj alap 230 fr. (melyben van 26 $\frac{1}{2}$) 1861 óta megszűnt, s úgy látszik, hogy beléolvadt az 1861-ik évi számadásba, mit tudomásvétel végett tartunk megemlítettőnek.

Az 1870-dik évi költségvetésre következő tervet nyújtja be a bizottság:

I. Bevárandók:

1) 17902 ft 50 kr. urb. papirkészlet utáni	
5 $\frac{1}{2}$ %-s kamat — a 7% adólevonás után —	837 ft. 47 kr.
2.) 11430 ft kölcs. tőke kamatja a 6%	685 „
3.) 294 ft nemz. kölcs. papir kamatja	13 „
4) 21105 ft alaptv. tőkék kamatjából a 6 $\frac{1}{2}$ %-kellene bejönni	1266 ft 60 kr, a múlt évi bevételhez hasonlítva remélhető
5.) Részvénydíjakból a múlt évben bejött	940 „
1804 ft; melyből f. évben remélhető	1000 „
6.) Köztelekről	1000 „

Összesen 4470 ft 47 kr.

II. Kiadás:

1.) Titkár irtok és irodaköltség	1200 ft.
2.) Kertészfizetés	400 „
3.) Kertészlegényeknek	528 „
4.) A kómáli szőlő általánya	120 „
5.) Nyomda és könyvkötés	400 „

6.) Borászati körút	120 ft
7.) Adó és biztosítás	50 "
8.) Hirlapok és könyvekre	150 "
9.) Színháznak 4 évi kamat a 30 ft	120 "
10.) Köztelki munkákra	800 "
11.) Rendkívüli költségekre	300 "

Összesen 4188 ft o. ért.

Maradék lenne 282 f 47 k. o. é.

Végre pénztárnok által a künn lévő alapítványi kamat- és részv. díj hátralékról készített kimutatást azon kérelemmel csatolja a bizottság jelentéséhez, hogy arra nézve a választmány a szükséges intézkedéseket megtegye. — Heylesléssel tudásul vétetvén, pénztárnok az 1869-dik évi számadás terhe alól — a fenhagyandók fenhagyása mellett — fölmentetik; a bizottság által megemlített észrevételekre nézve utasítatik a választmány, hogy a Fekete Páltól 300 frt o. értékben vett fekvőbirtok hiányzó okmányát — mint a mely kétségkívül valamely törvényszéknél van — igyekezék megszerezni; a színház részére irrt tartozást, valamint a hiányzó alapítványi magány-kötvényeket rendbehozni; a pénztári készletben meglévő 14 db aranynek a pénztári készpénz összegbe leendő beolvasztását eszközölni; a gép-szerző szakosztály alapjára nézve régebb hozott határozatot foganatosítani, s végül a hátralékok behajtása iránt a szükséges intézkedéseket megtegye.

7. Olvastatik egyetünk titkári állomására pályázók folyamodványainak átvizsgálására kiküldött bizottság jelentése. Eszerint a mellékelt minősítési kimutatásból láthatólag a titkárságra pályáztak 9-en, kik közül 2 folyamodványát időközben visszavonván, választás alá bocsátattott 7 pályázó, közülök 4 teljesen minősített, ellenben 3-nak folyamodványa okmányokkal nem volt kellően felszerelve. — A jelentés tudásul vétetvén, a közgyűlés a választást eszerint végrehajtani elhatározta.

8. Egyleti pénztárnok dr. if. Hincz György ur halmozott üzleti teendői miatt, elegendő időt nem szakíthatván az egylet pénzügyeinek kezelésére, kéri a közgyűlést, hogy őt állomásától — s számadásainak megvizsgálata után — a felelősség terhe alól fölmenteni sziveskedjék. — A közgyűlés teljes méltánylását fejezi ki pénztárnok urnak az egyleti vagyion hű és pontos kezeléseért, s felkéri egyuttal, hogy lemondását, annyival inkább, mivel az oly rögtön jött, hogy egy alkalmas pénztárnok után szükséges körültekintést sem engedett meg, visszavonván, hivatalát legalább még 1 évig folytatni sziveskedjék; mire pénztárnok ur ideiglenesen beléegyezését adja.

9. Szentgyörgyi József tagtárs a titkár fizetés fel-emelése tárgyában f. évben 81. j. k. sz. a. hozott választmányi határozattal szemben a fizetés javítás elvét magáévá tevén, kéri a közgyűlést. annak elfogadására. — A gyűlés ámbár pártolja az elvet: hogy mennél fontosabb valamely szolgálmány, annál méltányosabban díjaztassék; azonban az egyleti pénztár nagyon is igénybe vett helyzetében, ezuttal semmi felesleggel nem rendelkezvén, kénytelen ragaszkodni a választmány ezen tárgyban hozott határozatához.

10. Kolozsvár város tanácsa f. é. 1771 sz. átiratában tudatja, hogy az országos erdészeti egylet igazgató választmányja a város képviselő testületének azon meghívását, hogy az erdész-egyleti gyűlés f. évben Kolozsvártt tartas-

sék meg, oly módon fogadta el, miszerint a gyűlés f. é. sept. hava utolsó felére tűzessék ki, s arról az említett egylet igazgató választmányja értesíttessék. Ennek nyomán felhívatik gazdasági egyletünk, hogy kebeléből nevezzen ki egy bizottságot, mely a városi képv. testület hason czélből kijelölt biztossáival egyetértve, az erdész-gyűlés elfogadására, rendezésére, s más erre vonatkozó előleges intézkedések megtételére a kellő lépéseket maga idejében végezhesse. — Erdeink elhanyagolt állapota, a naponta mind nagyobb mérvben növekvő fahiány, melyet a tüzi és épület fának még erdeink szomszédságában is szerfelett magasra szökött ártanúsit; továbbá az időről-időre emelkedő fogyasztás sürgetőleg intenek, hogy erdőgazdaságunkban lényeges változtatásokat tegyünk, s minden eszközt felhasználjunk annak emelésére. Örömmel csatlakozik azért a közgyűlés Kolozsvár város tanácsának felhívásához, s az említett bizottság kinevezésével, s a gyűlés megtartására és sikeres működésére szükséges intézkedések megtételével a választmány bizatik meg.

11. Fentebbi tárggyal kapcsolatban különösen az ország kopár térei befásítása érdekében alelnök Tisza László indítványozza, hogy a közgyűlés fogadja el s 50 db arany pályadíj kitűzése mellett (melyből 20 dbot ő maga fedez) hirdesse ki a következő, általa benyújtott pályázatot: (Lásd szó szerint a közelebbi számban).

A korszerű indítvány a felajánlott összeggel együtt köztetszéssel fogadtatván, a választmány utasítatik, hogy a pályázat kihirdetéséről, valamint a pályadíj még fedezetlen részének megszerzéséről gondoskodjék.

12. A választmány szabályszerű működési ideje lejárván, elnök ur a közgyűlésnek eddig tanúsított bizalmáért a választmány nevében köszönetet mond, s egyszersmind felhívja azt egy 24 tagból álló választmánynak 3 évre leendő újra alakítására; valamint az elnök, alelnökök és titkár megválasztására. — Közgyűlés a felhívásnak engedvén, a szavazás egyszerű és gyorsabb eszközzéseért két szavazatszedő bizottságot nevez ki; az egyik Páll Sándor, gr. Bethlen Géza és Timár Károly személyökben az elnök, alelnökök és titkárra szóló szavazatok beszédésével; másik, mely Nagy Ferencz, Tóth Zsigmond és Galgóczi Károly tagokból áll, a választmányt illető szavazatok egybegyűjtésével bizatván meg. A gyűlés rövid félbeszakításával megtörténik a szavazás.

13. A tárgyalás újra megkezdésével Nagy Sándor tagtárs hosszason rajzolja Erdély mezőgazdászata hátramaradását, felhossa ennek indokait, elősorolja a fejlődés eszközzése végett létrehozandó legszükségesebb intézkedéseket, ezek közt a gazdák okulására annyira czélszerű mintagazdaságokat, s indítványozza egyuttal, mikép a kormány kéressék fel, hogy az Erdélyben létező államjavakon — az okulás szempontjából, s gyakorlati iskola gyanánt — minél több mintagazdaságot állítson fel. — Ezen indítvány megvitatása a választmányra bizatik.

14. A szavazatszedő bizottságok megteszik jelentéseiket a szavazás eredményéről. (Lásd mult számunkban).

15. B. Bánffy Ádám, b. Bánffy Jenő, legifj. gr. Bethlen János; b. Józsika Leó, b. Józsika Sámuel, if. gr. Teleky Sámuel, gr. Wass Jenő; b. Wesselényi Béla, b. Wesselényi Miklós, dr. Páll József, Szentiványi Ferencz és Szent-

kovich Márton az egylet részvényes tagjainak jelentetvé-
be. — Örvedetes tudomásul vétetett.

16. Jegyzőkönyv hitelesítésre Páll Sándor és Timár
Károly tagok neveztetnek ki, s ezzel elnök ur a tagoknak
megjelenésükért köszönetét nyilvánítván, a gyűlés eloszlott.

Farkas A.

h. titkár.

VIII.

Az erd. gazdasági egylet igazgató választmánya f. é.
május 2-diki ülésében az egylet f. évi közgyűlése határozta
nyomán következő pályázatot tüzi ki:

Pályázat.

Adassék terv 10—15 nyomtatott ivnyi népszerű
munkában arról, miként lehetne hazánk Királyhágón inneni
részének, különösen a Mezőségnek említést alig érdemlő
sovány legelőnél egyebet nem nyújtó, meredek kopárait
szintugy a déli, mint az északi oldalakon befásítani.

Neveztesse meg az ezen helyek légköri, s talaji
viszonyainak legmegfelelőbb fanemek; irassanak le azok
élettanilag, növénytanilag, s osztályoztassanak a talaj külön-
böző alkrészeinek megfelelőleg.

Adassék elő az ajánlott fanemek magva gyűjtésének,
faiskolában vagy állandó helyükre való elvetésének, faisko-
lában nevelésük- s állandó helyre kiültetésüknek, mind két
helyen ápoltatásuknak legczélszerűbb, egyszerű módja; a
teendők elintézése legalkalmasabb idejének mind annyiszor
kijelölésével.

Ismertessenek meg az erdő-ültetéshez kellő legczél-
szerűbb eszközök, rajzaik segítségével.

A pályamunkák szokott módon, idegen kézzel írva, s
jeligés levelekkel ellátva, 1870. decz. 31-én estig Kolozs-
várra az erd. gazdasági egylet titkárához küldendők be.

A pályaművek megbiráltatását szakértők által a vá-
lasztmány eszközöndi, s ez adja ki az absolut becsesl
bíró legjobb mű írójának a díjt.

A pályamunka a díj odaitélése napjától számítandó
fél évig az író tulajdona marad. Ha azonban ez alatt ki-
nyomatását nem eszközöndé, a tulajdoni jog az erd. gaz-
dasági egyletre száll.

A pályadíj 50 arany *).

Nyílt kérelem

a pénzügyminiszter urhoz.

A földmivélés- ipar- és kereskedelemügyi miniszter ur
pár héttel ezelőtt közzétette, hogy különféle gazdászati és
kertészeti czélokra, különösen pedig az új franciaországi
szőlőbetegség ellen: dohánylugot, dohányport sikeresen le-
het alkalmazni.

Ily irányu kísérleteket szándékozván tenni, a napok-
ban szükségem lett volna 10 fontnyi dohányporra; elindul-
tam keresésére. Kolozsvárt a nagyobb dohányos boltok
egyike egész készséggel felelé tudakozódásomra, hogy nála
van dohánypor elég, s ha kell még többet is rostáltat a
vágott dohány közül: de fontjának árát 40 kr-ra szabta,
mert nálók még a por is elkél az alábbvaló pipadohány
közé elegyítve.

*) A „Gazd. L.” és „Erdészeti L.” kéretnek a főntebbi sorok
kértelemére.

Utasítottak a szivargyárba; oda is elmentem. Itt ha-
vonként 15—20, s 1 év alatt átalában 200 mázsányi
dohánypor és roncsalék kerül ki, melyet visszaélések
meggátlása végett hivatalos utasítás szerint, földbe kell
ásni, s egyenes miniszteri utasítás nélkül más czélokra adni
belőle nem szabad.

Tisztelettel kérem a t. pénzügyminiszter urat rendel-
kezzék mentől előbb az ország dohánygyárainak, hogy a
rájok nézve merőben hasznavehetetlen dohányport, aként
megelegyítve pl. 1/4 fővennyel vagy földdel, hogy azt más
czélra használni ne lehessen, bizonyos mérsékelt árért,
mely az új kezelési költségeket fedezze: bocsáthassák a
gazdaközönség rendelkezésére. Kolozsvárt, 1870 május 14.

Egykertész.

Nyilvános köszönet.

A kolozsmonostori gazdasági tanintézet részére:

Az erdélyi orsz. gazd. egyesület 120 darab 3 éves
nemes gyümölcsfa csemetét, — 200 darab 3 éves eperfa
csemetét, — 2000 darab rizling sima vesszőt, — 2000
darab tramini. — Gubitz Andr. gépgyára két ekét és két
taligát, — Nyáry Ferencz, selmeczi bányászakadémiai s. ta-
nár 144 darabot tartalmazó ásvány- és kőzet-gyűjteményt,
Hermann Ottó egy állat-csontvázat ajándékozván, az aján-
dékokért az intézet nevében ezennel köszönetet mondok

Kolozsvárt 1870 május 8.

Kodolányi Antal,
igazgató.

Levelezés.

Cserhalomtáj, 1870. ápr. 27.

Szántsándékkal késtem e tudósítással, hogy annál kime-
ritőbb biztos tudósítást tehessek. A mint az őszszel megirtam,
kitünően jól mivelődött szántásba, kellő idejében végeztük volt
őszgabonánk vetését; melyek szépen fejlődve, a sok esőzés a-
ritka erős fagyokat jól állották ki, s most nagyon szépek. Már-
czius derekán az addigi esőzéseket kemény szelek, sőt éjjeli
fagyok váltották fel s a földet oda száritották, hogy már
25—26-án az eke használatba vétethetett, s a föld nagyon köny-
nyen mivelődött, egészen az ápr. 12—14-ki esőzésekg, a mi-
kor is a föld megszívájkosodott, a szántás megnehezedett. De
azért tavaszbuza, alakor, zabvetéseinket elvégezhetjük. Most
foly javában a törökbuza vetés.

Kellemesebb tavaszi napjaink csak a múlt vasárnap áll-
tak be; akkor szüntek meg a szelek; s azóta a növényélet
fejlése óriás mérvben halad előre. Az eddig ki nem köthetett
szőlők a földalatt kirügyeztek s csak nagy kárral kiemelhetők,
megjegyzendő, hogy ez szász birtokon nem történt, s itt kény-
telen vagyok megjegyezni, hogy a kétszer tartott husvét-ünne-
pek megülése gazdászati szempontból kivált most, roppant hát-
rányosnak bizonyult.

Szőlőinkben helyenként sok a kár, s ezt főleg a már-
cziusi fagyos szelek okozták, és nem a nagy tél fagya s eső-
zések. Ugyanis a korán beköszöntött esőzések miatt fedetlen a
metszetlen maradt szőlők márczius elején kimetszve s elfedve,
minden kártól mentes, míg az elfedve volt, de a márcziusi fa-
gyok előtt a sárból felemelt venyigék mind tönkre mentek.
Több helyt nemcsak egész szőlőhegyekben, hanem némely he-
gyek egyes részeiben is a kár ott szembetűnő, hol a hideg

szelek ellen vele szembeálló hegyek által nem voltak fedezve. Eddigi észlések nyomán úgy tetszik, hogy a járdovány szőlő szenvedett legtöbbit. Általán véve a kár tetemes; némely szőlőkben a venyige, máshelyt a venyige földdel befedve nem volt rügyei fagytak el.

Kajszin és őszibarackunk alig fog kostolóra teremni; de körtve,- alma,- cseresznye s a hól a hernyó-sereg a múlt évben nem garázdálkodott szilvafáinkon, dúsán áll a virágrügy s nyit a virág; réteink is szépen zöldülnek. S jó is így, mert alig voltunk közelebből oly nyomoruságos széna-szükében mint most. A mi eddig nálunk ismeretlen volt; lefelé vitték tőlünk drágán fizetve a szénát; egy jó szekér széna ára 30—40 frtra emelkedett, sőt már úgy se lehet kapni, úgy hogy szük szalmán s darával tápláljuk igavonó marháinkat; ez okból a zab ára a törökbuzáéval egyforma lett; osztrák mérője 1 fr. 40 — 1 fr. 60 kron jár. A búzát jól fizetik. S a fa ára is nagyon emelkedett, de nem is csoda, mert a rossz utak miatt a járás lehetlenítve volt, s aztán a mi főbaj: mezei rendőrség hiánya miatt erdeink mind pusztulásnak indultak.

Múlt évben méheink későn rajozhattak s mézgyűjtésre nem volt idejük; ezért étlenség miatt több anya s még több raj elveszett, de ezzel mi mind így is leszünk, míg a Berlepsch által tökéletesített méhkezelési rendszert nem vesszük gyakorlatba. Én ápr. 10—12-két Körtvefáján töltöttem méhészeti tanulmányozás végett. Lelkem előtt a méhészet tudományának új magasabb világa derült fel; de erről közelebből fogok írni. Most csak annyit jegyzek meg, hogy Szász-Régenben úgy a Berlepsch pavillont, mint a fekvő kasokat egy ifjú asztalosmester igen jól készíti s nincs miért értők Bécs-Ujhelyre fáradsunk.

V. E.

Kolozs, május 12.

A gazdaközönség vesztesége vidékünkön egygyel szaporodék. Ugyanis a híres zsuki juhvásár meghiusultnak mondható ez évben, mert e hó 6-án kezdődvén el, másnap a vásárlók — különösen a kereskedők, egy néhány hinalós juhot fedeztek fel, s visszaretentek a vásártól. Ehez járult a sűrű folytonos eső is. — E körülmény a vidék pénzforgalmára azért káros, mert a kik széna árával, vagy más czimen tartoznak: rendszeren a zsuki vásár a fizetési terminus. Egyébiránt egy bárányos juh 8—9 forinton, egy berbécs 5—6 fton kelt. Azt mondják a monostori vásár is gyengén ütött ki; erre számított a Mezőség nagy része. A juhok és bárányok itt is gyengék, a lanya tél miatt.

A méhek közül sok pusztult el itt is; azt észleltem, hogy a télen több mézet fogyasztottak el mint más rendes időben; most dús növényzet indult: jó méh-évre lehet kilátásunk.

Gyümölcsfák — kivéve a körtvét és a hernyó által leeteket — szépen virágoznak; a barackfák itt is nagyrészt kivesztek, a fedetlen szőlők is ki a lankás helyeken.

D. Veres Sándor.

Kolozsvár, 1870. május 12.

(Ujabb felolvasások). Ugy látszik a különböző felolvasások kezdenek nálunk is vonzerővel bírni, ha még nem is épen annyival, mint egy-egy czirkus, vagy bűvészeti előadás.

Nem bocsátkozom ezuttal mélyebben a kolozsvári iparos-egylet által rendezett régebbi felolvasás részletes ismertetésébe, hol Husvét másodnapján (ápril 18), alig 45 ember hall-

gatta végig, miként fejtegette Sámi László, tanár, igen talpraesetten a munkás osztálynak, hogy „a munka és tüke józanul soha sem lehet egymásnak ellensége, mert hiszen minden tüke valaha munka volt; s az a legjobb gazda, ki soha sem költ többet, mint a mennyi jövedelme van“. Dr. Császár Károly pedig „a gépekről“ értekezvén, kimutatta, hogy ha valamely új gép felfedezése bizonyos osztálynak vagy nemzedéknek ideig-óráig okoz is kenyérkereseti kellemetlenséget, de általában a gépek nemesítik az embert s hovatovább mind oly munkákra alkalmaztatják, hol nemesak kézzel, hanem észszel kell dolgozni. A ki szereti a legegyszerűbb gépeket: az ollót, tűt, fűrész, gyalut, az ne legyen ellensége a varrógépek, s gőz-asztalos műhelynek is.

Azon ritka műélvezetről kell még lapunk olvasóit, tudósítói köteleességéből kifolyólag, értesítenem, melyet a napokban dr. Eckart Lajos, bécsi tudós, német nyelven tartott felolvasásaival Kolozsvár, mivel közönségének szerzett. Május 5-én Luther és Loyola jellemét és működését, egyszersmind a germán és román népfajok típusai gyanánt, ismertette. Május 6-án Napoleon és Washington közt vont párhuzamot; amaz gyűlölte az eszmét, tesz a pillanati önérdekért, ez a legnemesebb eszmét, honfitársai szabadságát tartja csak szemé előtt, s míg amaz elbukik, ez példájával bebizonyítja, hogy az ember valódi célja és rendeltetése szerint embertársaiért kell hogy munkálódjék. Május 8-án Börne és Heine humorisztikusok életrajzaiban azt fejtegette, hogy előbb a német nép céltalan érzélgését és ábrándozását kellett oly élesen ostromozva megtörni, míg az öntudatra ébredt s megérett a szabadságra. Május 9-én Lessing a vallásos-, Göthe a társadalmi- és Schiller a politikai szabadság költője tevékenységét ismertette, azzal végezvén, hogy miután birjuk most Schillerét, közepén vagyunk a sokkal nehezebbnek: Göthe társadalmi átalakulásának, mely amannál sokkal nehezebb, mert sokunktól kíván önmegtágadást, méltányosságot sokak irányában: egy boldogabb nemzedék fogja megérni és élvezni mindhármát, egész teljességében!..

— 6.

Lapszemle.

Az 1869-ik évi magyar dohánytermés országos kiállításáról a „Kertész Gazda“ 16-dik száma ezt írja: Az előhaladott dohánytermelés egybechasonlító kiállítása ápril 10-én d. e. 9 órakor a bizottmány elnöke Báro Wodjáter Mór ur által számos szakférfu és díszes közönség jelenlétében megnyitott Körülbelül 50 ölnyi hoszszu zöld színre bevont asztalokon szemléltető, Pfalz, Holland, Gács, francia, angol birtokok, China, Amerika, Manila, Japán, Jáva, Török (100 fajon fölül) stb. országok terményei, a legdíszesebb helyen a magyar dohány pompázik.

a) Arany éremmel kitüntetett Aczél Péter boros jenői, Veszélka Imre p. sz. tornyai, Somoskövy Antal vetési, Beliczay István p. gerendási dohányja.

b) Ezüst éremet kapott: Gr. Apponyi György p. gerendási, Vranovics István tornya csanádi, Lúczay József b. csabai, Kinczing János seprősi. Huber Antal szuloki, Gr. Majláth Antal ó fehértői, Gróf Károlyi György nyirlugosi, Vida Dániel sepsi szl-györgyi, dohányja.

c) Bronz éremet: Korponay József gümöri.

Mai számunkhoz $\frac{1}{4}$ IV melléklet van csatolva.

Plathy István ungi, Wodjāner Mór hevesi dohánya.

d) Pénzbeli jutalmakat Vancsa György Sepsz. Györgyi 50 ftot, id. Fröhlich János fogarasi 50 ftot, Ráczkövy Lajos fogarasi 10 ftot. 12 óra után megérkezett a m. kir. földművelési ipar és kereskedelmi minister Gorove István ur ő excja, kinek jelenlétében érdekes volt a szakértők vitája, a magyar dohány iparnak emeléséről, melynek bővebb megérthetésére ő excja Mándis János pénzügyi tanácsos ur által készített kézi könyvet osztatott ki.

A tanulmányozhatás végett kiállított török, hollandi, francia, porosz dohány, s a tengerentuli világhírű dohányokat, u. m. nyugotindiai, dél- és észak-amerikai, manila, jáva; chinai, japáni dohánylevelekben, nemkülönbén dohánygyártmányokat a világ nevezetesebb államai és magánosok gyáraiból, a földművelési miniszter gyűjtötte össze.

E nevezetes dohánygyűjtemény a Minister ur rendeletéből a kiállítási idő leteltével az orsz. kertészeti muzeumban fog további megsejmelés végett felállíttatni, hogy azon hazánkfiai is, a kik ez alkalomra nem jöhettek Pestre, azt a dohányipar emelkedésének érdekében utólagosan is megsejmelhessék.

Egyveleg.

* A k. monostori gazd. tanintézet a m. kir. honvédelmi miniszt. f. é. márcz. 14-én 6638 sz. a. kelt rendeletével azon tanintézetek közé soroztatott, melyek a hadköteles ifjak egy évi önkéntes szolgálatra való tudományos képzettségének igazolására nézve a felgymnasiumokkal és fő reáltanodákkal egyenjogúaknak tekintendők.

* A régi ezüsthatosok forgalomban maradására nézve a pénzügyminister a következő rendeletet bocsátotta ki: A régi hat pengő krajczáros ezüst váltópénznek bevonása tárgyában az 1869-ki 2027. számú rendelet által kitűzött határidő ezennel meghosszabbíttatik, és elrendel-tetik, hogy a régi hatkrajczáros ezüst váltópénzeket folyó évi június 30-ig fizetesképen valamenynyi állampénztár elfogadja, vagy pedig, ha felváltásra hozatnak, azokat minden akadály nélkül felváltsa. Folyó évi július 1-től fogva ezen pénzek felváltása csak a magyar királyi központi állampénztárnál, Budán fog történhetni.

* Lukácsy Sándort a földművelési, ipar és kereskedelmi miniszter első magyar vándor tanárrá nevezte ki. A tény azért örvendetes a kertészet barátjaira nézve, mert a tanár ur. sok oldalú ismereteinél fogva az ügynek minden irányban nagy szolgálatot tehet. Kívánjunk neki fáradságos apostolkodásához friss egészséget. (K. G.)

* A rimaszombati orsz. gazdasági intézet érdekében egy leiratot intézett a földművelési miniszterium Gömör-megyéhez, melyben jelenti, hogy a nevezett intézet felállítása utól tétetik függővé, vajjon Rimaszombat városa áll-e szilárdan az 1863-ban tett ajánlatához, melyben az 1020 hold területű pendelesi pusztának évenként 2000 frt örökbér melletti adásán kívül, kész a Jánosi felé vezető útvonal táján 20 hold kisajátítási költségeit viselni, s az itt emelendő intézeti épülethez 200,000 tégladománnyal járulni. Minthogy Rimaszombat városa az egész környék érdekében a mostaniaknál sokkal kedvezőtlenebb viszonyok közt tette az ajánlatot, gon-

dolni sem lehet, hogy attól most visszalépne, s így az intézet mielőbbi felállításában erről a részről nem lehet akadály. * Svájczban, a zürichi híres műegyetem (polytechnikum) mellé közelebből felsőbb gazdasági tanodát nyitnak. Anynyi előny, mennyit külföldre menő ifjaink, kivált az erdélyiek, Zürichben találnak, nehezen csoportosul egy helyre: jeles egyetem; a legújabb évek szerint gyakorló műhelyekkel felszerelt műegyetem, melyet a művelt világ minden részéből látogatnak; gyönyörű táj; közepes drágaságú életmód; egy testben, lélekben ép, gyakorlati nemzet s most már az új gazdasági intézet is! Ha fiatal ember lennék, én is oda mennék tanulni.

* Csima z-sült. Két évvel ezelőtt a francia mezei gazdák sok kárt vallottak a különféle rovarok miatt. Midőn gazdasági egyletök Párisban közgyűlést tartott, elhatározta, hogy a közebeden a „legmakacsabb ellenséget“ megeszik; hosszas vita után a cserebogár csimazára esett a választás. Szakemberek kiválasztották a legifjabbakat és legpuhábbakat, a szakácsok pedig bölcsen ézetes vízbe rakták, hogy az elnyelt földet csimaz uraimék ismét kiadják; ez sikerült is. Eként megtisztítva tejből s lisztből készült tésztában megforgatták s a fél kisujnyi bepórált valamiket diadallal vitték a Palays royal egyik elsőrangú vendéglőjébe, hol a szakácsok az ismeretlen sültet zsirban kisütötték s kellő időben jó forrón és poronyon feltálalták, kettőt egy adagba; oly jóízű volt, hogy a ki megkostolta, másodsor is kért belőle. A régi szakácskönyv azt mondaná róla: „jó a ki szereti“; egy magyar gazdasszony pedig, kinek ezt a vendégeskedést elbeszéltem, ezt jegyezte meg rá: „kirántották kadóczban“!

* A francia mezőgazdasági egylet azon szer. feltalálójának, melylyel a cserebogarakat s hasonló fajú kártékony rovarokat biztosan kiirthatni, 3000 franknyi pályadíjt tűzött ki. Határidő 1871-ki december 31-ke. Czim: Az egylet titkársága, rue du Bac 48 Paris.

* A már kikelt hernyók gyors pusztítása. Tavasszal, bármiként igyekeztünk is gyümölcsfainkat a bekötött hernyóktól tisztítani, még is a fák kérgei alatt észrevétlen, számtalan tojásaik maradván, mikor a fák rügyei megerednek, azok leveleit jóformán kibontakozni sem engedik, s azonnal lerágják. Gyors pusztítása egyszerű, de biztos. Ugyan is: midőn gyümölcsfaink hajtani kezdenek, napfeljövetel előtt gyakran megnézzük—mert ilyenkor a hernyókat az ágakon egy csomóban találjuk. Ekkor egy kétágú villa formájú rudra csuprot akasztunk, bele izzó szénre teszünk, a szénre porrá tört kénkövet (büdöskő) hintünk, s a csomóba gyűlt hernyó alá tartván, mind a csuporba hullanak. (K. G.)

* A marhát éjjel levágni hasznosabb, mert húsa jobban eláll, mint azé, mely nappal vágatott le. Ennek oka azon élettani körülményben van, hogy éjjel az állati meleg legesekélyebb, a légzés lassubb, s általában az egész életműködés kevésbé izgatott. Ezért a füstölthús-kereskedők mindig éjjel vágják a marhát. (G. L.)

* A tej és írósvaj répaizét egy angol lap szerint úgy vehetjük el, ha a takarmány répa koronáját és gyökvegét jól levágván, csak közép részét adjuk a tehénnek. Ezen egyszerű módot követve, a tej és írósvaj nem lesz répaizú, — a tehének ellenben minél több répát kapnak, annál több tejet adnak.

* **Czukorgyártás törökbuza szárból.** Az „echo du monde savant” szerint a törökbuszár kellő mivé-
lés után szintanynyi czukoranyagot tartalmaz, mint a czukor-
nád. Ha ugyanis a szárról, mihelyt csöbe indul, a csövet és
leveleket letépjük, a szár nedve (Beaumé czukormérője szerint)
10 foknyi czukrot ad, tehát ötször annyit, mint a juharfa, há-
romszor annyit, mint a czukorrépa és csaknem annyit, mint
a czukornád. Idejárul, hogy a törökbuza elkészülésére, vetéstől
szedésig, csak 80 nap kell s a czukrot belőle könnyebben ki-
sajtolhatjuk, mint a nádból. A francia lapok hozzá teszik, hogy
amerikai tapasztalatok szerint ha a törökbuszát salétrom-oldat-
ban áztatják, nemcsak csirázó erejében nyer, hanem a férgek
ellen is biztosítva leend. Nevezett lapok e körülményt Magyar-
országra nézve, hol a törökbuza szépen diszlik, szerfölött fon-
tosnak állítják.

* **A pörkölt kávé zamata megtartásának** egyszerű módja Liebig tanácsa szerint abban áll, hogy a ká-
vét, még midőn a pörkölt edényben van, hintsük meg jól tört
czukorral, és rázzuk össze. A czukor a meleg kávé azonnal
elolvad, s egy a levegő által áthatlan borítékot képez a kávé-
szemekben, fényes külsővel. Ily kezelés mellett a kávészag egé-
szben elvesz, s csak az őrlésnél vehető ismét észre.

Időjárás.

A múlt hó 3 utolsó napján beállott esős idő május hó
első felében is folyvást tartott, úgy, hogy két három borongó
nap kivételével majd nem minden nap sűrű eső szakadt. Május
1-én reggel éjszaknyugoti széllel kellemetlen esős idő, délben
a szél nyugatra fordulván, az ég derülni kezdett és szép nap-
fény lett, estvére kelve a láthatár egészen kiderült, éjjel azon-
ban újra beborult, esővel. 2-án esős meleg déli széllel borult.
3-án reggel és estve borult, délben borongós: 16 és fél R.
foknyi kellemes meleg idővel. 4-én reggel és délben borongó,
délekeleti szél lengése mellett többször eső permetezett, estve
derült: 10 foknyi meleg idő. 5-én reggel borongó, délben va-
lamint délután is déli széllel kevés eső esett. 6-án egész na-
pon át éjszaknyugoti széllel eső. 7-én reggel valamint délelőtt
eső, délután éjszaki széllel borult. 8-án délig sűrűn szakadt
az eső, délután borult. 9-én reggel eső, délben és estve borult,
11 foknyi meleggel. 10-én reggel borult, délben délekeleti szél-
lel kevés eső permetezett, a hőmérő: 13 R. fokot jelzett, est-
vére kelve ismét kevés eső esett. 11-én reggel keleti széllel
tisztá derült, délben borongós: 17 és $\frac{7}{10}$ R. foknyi kellemes
meleg idő, estve borult. 12-én hajnalban kevés eső esett, dél-
felé szépen felderült meleg keleti széllel. 13. félborult estvére
kelve feltünőleg hives széllel üdvözölt Servác. 14. tiszta sze-
les idő. 15. d. u. esni kezd, késő estvig hull. A kövér májusi
idő a fűnövésnek nagyon kedvez.

A légsulymérő állása 323.10 és 324.30 par. von. közt
ingadozott.

A túralgó szél e hó első felében az éjszaknyugati és
délekeleti volt.

Árvíz. Folyó hó 14-én N.-Bún községben, Segesvár
mellett roppant felhőszakadás volt, mely 80 házat és 200 em-
bert pusztított el.

Piaczi árak.

Hétivásár Kolozsvártt, május 9 és 12-én 1870.
Tisztabuza (nagy vékával) 2 ft 20; kétszeres 1 ft 80 kr; rozs

1 ft—1 ft 40 kr; árpa nem volt; zab 1 ft; törökbuza 1 ft—
1 ft 20 kr; egy tyúk 70 kr; egy lud 2 ft—2 ft 30 kr; 1
réce 80 kr; 1 hizott pujka 2 ft 50 kr; 1. véka pityóka 70
kr; 1 font túró 40 kr; szalonna 40 kr; zsindeynek ezere 4
ft 50 kr. A 9-ki vásár az eső, a 12-ki a vetés idő miatt gyen-
ge, néptelen volt.

Maros-Vásár helyett, 1870 május 12-iki hetivá-
sáron a gabona ára általában emelkedett; oka, hogy a sok eső
miatt vetni nem lehet, az idei törökbuza természetben már eddig
is van a késelemért legalább negyedrésnyi kár. Kis véká-
val: Tisztabuza, szép, kevés 2 ft. Közepes 1 ft 50 kr. Üszö-
gös 1 ft 20 kr. Elegybuza vagy kétszeres 1 ft 20 kr. Rozs
85 kr. Törökbuza, keresett 70 kr. Zab, nagyon keresett 72
kr. Alakor 55 kr. Kendermag 1 ft 10 kr. Fuszujka, nem sze-
melt 60 kr. Pityóka 28 kr. Egy fertály szarufás tutaj, nagyon
drága 58 ft. Deszkás tutaj 100 ft. Egy szál deszka 50 kr.
Egy szekér fa 5 ft. Egy szekér szén 10 ft. Egy szekér széna
16 ft. Egy font marhahús 18 kr. Egy font sertéshús 20 kr.
Egy bárány 2 ft. Egy fekete báránybőr 1 ft 40 kr. Egy pár
csirke 40 kr. Egy pár tojás 3 kr. Egy kupa téjfél 36 kr.
Egy kupa bivaltéj 20 kr.

Sz. S.

Naszódon, februárban 1870.

Tiszta buza (auszt mérő) 4 f. — 4 f. 40 kr; kétszeres
3 f. — 3 f. 60 kr; rozs 1 f. 80 kr — 2 f. — 20 kr; árpa
1 f. 40 kr — 2 fr; alakor 1 fr; zab 90 kr — 1 f. 40 kr;
törökbuza 1 f. 80 kr — 2 fr; pityóka 80 kr — 1 f. 20 kr;
1 kupa fuszujka 6 kr; lencse 6 kr; bor 44 — 48 kr; ujbór
28 — 32 kr; sőr 16 — 20 kr; 1 mázsa széna 2 f. — 2 f. 40 kr;
szalma 60 kr — 1 f. 20 kr; 1 db. jó ökör 200 — 220 fr;
közepes 140 — 160 fr; gyengébb 80 — 120 fr; 1 db. szép
tehén 80 — 160 fr; közepes 52 — 80 fr; gyenge 60 fr; 1 db.
ökörbőr 18 — 30 fr; tehéné 12 — 24 fr; 1 mázsa fagygyu
22 — 25 fr; 1 hosszú öl tűzifa 9, rövid 5 fr; kézi nap-
szám 30 — 60 kr;

(Községi tudósítás.)

Naszódon, márcz. 1870.

Tiszta buza (auszt. mérő) 4 f. — 4 f. 90 kr; elegyes
3 f. 20 — 3 f. 60 kr; gyengébb 3 fr; rozs 1 f. 80 kr —
3 f. 50 kr; árpa 1 f. 80 kr — 2 fr; alakor 1 fr; zab 1 f. —
1 f. 55 kr; törökbuza 1 f. 80 kr — 2 fr; pityóka 80 kr —
1 f. 20 kr; 1 kupa borsó 6 — 16 kr; fuszujka 6 — 10 kr;
lencse 6 kr; 1 mérő harieska 1 f. 80 kr; 1 kupa bor 44 —
48 kr; sőr 16 — 20 kr; 1 mázsa széna 2 — 3 fr; szalma
60 kr — 1 f. 60 kr; 1 db. szép, jó ökör 180 — 220 fr;
közepes 139 — 160 fr; gyengébb 80 f. — 120 fr; 1 szép
tehén 99 — 160 fr; közepes 58 — 140 fr; gyenge 60 fr;
1 db. ökörbőr 20 — 30; tehéné 12 — 24 fr; 1 mázsa fagy-
gyu 22 — 25 fr; 1 font fagygyu gyertya 44 — 50 kr; hús
14 — 16 kr; 1 hosszú száraz ölfá 4 — 9 fr; nyers 2 f. —
3 f. 50 kr; rövid öl a szárazból 4 f. 90 kr 5 fr; kézi nap-
szám 30 — 60 kr.

(Községi tudósítás.)

Dobokamegye feb. — márcz. 1870.

1 mérő zab 1 f. 30 — 57 kr; 1 mázsa széna 1 f. 75 —
2 f. 67 kr; szalma 55 kr — 1 f.

TARTALOM: A világító anyagok története. — Fogasolás és
hengerezés. — Spárga kezelés. — Társalgó: A gazd. egyet.
közgyűlése ápr. 27. — Pályázat népszerű erdőszeti pályamű-
re. — Nyílt kérelem, a trágyadohány ügyében. — Nyilvános
köszönet. — Levelezés. — Lapszemle (dohány kiállítás ápr.
10). — Egyveleg. — Időjárás. — Piaczi árak. —

Felelős szerkesztő: SZABÓ SÁMUEL.